

Dé Gelderlander bestaat niet

door Peter van der Heiden. zaterdag 06 december 2008 | 06:36 | Laatst bijgewerkt op: vrijdag 19 december 2008 | 04:20

Laat ik maar meteen met de deur in huis vallen, dan hebben we het maar gelijk gehad: een Gelderse identiteit bestaat niet.

Waar prinses Maximá feitelijk al gelijk had met haar opmerking dat dé Nederlander niet bestaat, heeft ze gelijk in het kwadraat als we haar opmerking toepassen op dé Gelderlander – als we deze krant even buiten beschouwing laten. Maar zelfs als we deze krant meenemen, wordt haar en mijn positie stevig onderbouwd. Zelfs dagblad De Gelderlander bestaat niet als eenheid, het is een verzameling streekedities met een gezamenlijk eerste katern.

Het hertogdom Gelre zou de grote historische bron moeten zijn voor een Gelderse identiteit. Dat Hertogdom bestond uit vier delen, kwartieren genaamd. Het zuidelijke kwartier, dat niet eens aan de andere drie vastzat, bestond uit een flink stuk van de tegenwoordige provincie Limburg, inclusief Venlo en Roermond. Dat geeft al direct aan dat spreken over een provinciale identiteit op basis van het hertogdom Gelre problematisch is.

Als het een gezamenlijke identiteit zou opleveren, dan zou die ook in dat gebied te vinden moeten zijn, evenals in een aardig stuk van Niederrhein-Westfalen. En dat is overduidelijk niet zo.

De noordelijke drie delen van Gelre bestonden uit kwartieren rond de steden Nijmegen, Arnhem en Zutphen. Mocht er ooit al enige historische verwantschap tussen deze kwartieren zijn geweest, één bezoek aan de Goffert wanneer De Graafschap of erger nog, onze geelzwarte vrienden uit Arnhem op bezoek komen, maakt duidelijk dat de bestuurlijke connectie van destijds niet heeft geleid tot een gezamenlijke identiteit. Nu kunt u denken dat het daarbij wellicht om broedertwisten gaat, maar dan betreft het hier een wel heel fors gebrouilleerde familie.

Een Gelderse identiteit bestaat dus niet. Gelderland is een provincie waarvan de inwoners geografisch en demografisch grote moeite hadden en hebben om banden met elkaar te onderhouden. Het noordelijk deel van het hertogdom Gelre was wel heel erg uitgestrekt, met in ieder geval drie grote steden, die alle drie een deel van het hertogdom bestuurden. Voor de gewone inwoner van Gelre was er geen reden om zich buiten het eigen kwartier te begeven: de andere kwartieren lagen te ver weg en binnen het eigen kwartier was alles voor handen. Daarnaast wordt Gelderland niet voor niets ook wel rivierenland genoemd: de grenzen tussen de kwartieren van het hertogdom Gelre werden gevormd door de IJssel en de Rijn, die in het verleden flinke barrières opwierpen voor onderling contact. De dagelijkse filemeldingen maken duidelijk dat dat zelfs nu nog problemen oplevert.

Ook demografisch zijn de verschillen te groot om van een Gelderse identiteit te kunnen spreken. We vinden moderne grote steden (Nijmegen en Arnhem) en platteland op zijn platst (de Betuwe, de Acherhoek). Een Betuenaar, hoewel afkomstig uit het Nijmeegs kwartier, heeft weinig gemeen met een Nijmegenaar, of met welke stedeling dan ook. Er is veeleer sprake van een plattelandsidentiteit en een stadsidentiteit, en die is provinciegrensoverschrijdend. Sterker nog, die overschrijdt zelfs de landsgrenzen.

Het resultaat is dat de inwoners van Gelre zich veeleer met de streek gingen identificeren dan met het gehele hertogdom. Neem de proef maar eens op de som: vraag op een willekeurige plek in de provincie Gelderland aan een willekeurige voorbijganger met welke bestuurlijke eenheid hij of zij zich identificeert. U zult als antwoord krijgen dan men zich Betuenaar, Veluenaar, Arnhemmer, Nijmegenaar of Achterhoeker voelt. Nederlander zal geantwoord worden, en misschien zelfs wel Europeaan. Vraagt u door of zij zich geen Gelderlander voelen, dan zult u verbaasde blikken oogsten. Gelderland is, evenals het hertogdom Gelre, een top down bestuurlijk concept, geen bottom up gegroeide en door de bewoners gevoelde culturele entiteit.

Dan heb ik het nog niet eens gehad over de geloofsscheidslijn die dwars door Gelderland loopt. We vinden flierefluitende katholieken naast de zwartst gekouste protestanten die je je maar kunt voorstellen. Die religieuze verschillen zijn weliswaar van ná het hertogdom Gelre, maar ze hebben in ieder geval niet bijgedragen aan een gezamenlijke Gelderse identiteit. Voor een groot deel van hen is de religieuze identiteit veel sterker dan een eventuele regionale.

Al met al vrees ik dat wie een Gelderse identiteit zoekt, speurt naar iets dat er niet is. Er is weliswaar een gezamenlijke Gelderse geschiedenis, al is het maar omdat er in het gebied waar Gelderlanders wonen nu eenmaal gebeurtenissen hebben plaatsgevonden die het gebied hebben gemaakt zoals het nu is. Er is een bestuurlijke entiteit Gelderland. Maar daarbinnen wonen geen mensen met een Gelderse identiteit.

Het is natuurlijk altijd gevaarlijk om een stelling te staven met een onwillekeurige steekproef van N=1. maar ik doe het toch maar. Die N, dat ben ik zelf. Mijn hele leven heb ik gewoond in het gebied dat ooit behoorde tot het hertogdom Gelre. Geboren in Wageningen (dus het Arnhems kwartier), opgegroeid in Dodewaard en daarna vertrokken naar Nijmegen met een klein uitstapje naar Molenhoek, allemaal in het Nijmeegs kwartier. Maar voel ik me Gelderlander? Ik heb al moeite om me Nederlander te voelen. Maar Nijmegenaar voel ik me wél, in ieder geval bij elke NEC-wedstrijd.

Peter van der Heiden is parlementair historicus aan de Radboud Universiteit en freelance journalist